

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**РОЛЬ ТА МІСЦЕ ОВС У РОЗБУДОВІ
ДЕМОКРАТИЧНОЇ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ**

Матеріали V

Міжнародної науково-практичної конференції

Частина 2

(26 квітня 2013 р.)

Одеса
ОДУВС
2013

УДК 351.74
ББК 67.401.133
Р68

Статті друкуються в авторському варіанті.
Оргкомітет дозволив собі лише скорочення
статей, які суттєво перевищували пропоновані обсяги.

Роль та місце ОВС у розбудові демократичної правової
Р68 держави : матеріали V міжнар. наук.-практ. конф., ч. 2,
26 вітня 2013 р. — Одеса : ОДУВС, 2013. — 168 с.

До збірника ввійшли матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Роль та місце органів внутрішніх справ у розбудові демократичної правової держави» за такими напрямками: актуальні проблеми правового та соціально- економічного розвитку держави, актуальні проблеми адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності ОВС; актуальні проблеми досудового слідства та оперативно-розшукової діяльності; актуальні проблеми професійної підготовки працівників ОВС.

УДК 351.74
ББК 67.401.133

Московченко Д.О., студент ОДУВС
Науковий керівник: Афанасенко С.І., викладач кафедри загальноправових дисциплін

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВА ПОТРЕБА ДОВІЧНОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ В УКРАЇНІ

Прагнення України досягти міжнародних стандартів на політичному рівні призводить до чітко виражених реформ у кримінальному законодавстві, які пов'язані зі скасуванням смертної кари та приведенням системи покарань до більш гуманного вигляду.

Точною датою реформування можна назвати 3 травня 2002 р., коли Україна приєдналася до протоколу № 13 Європейської конвенції про права людей, яка передбачає повне скасування смертної кари за будь-яких обставин як у мирний, так і воєнний час. 2 травня 2000 р. у Вільносі цей протокол від імені України підписала міністр юстиції, постійний представник країни при Раді Європи Сюзанна Станік. «Приєднання України до документа є демонстрацією нашої країною послідовного виконання зобов'язань, узятих при вступі в Раду Європи, яскравим свідченням інтеграції в європейське співтовариство, що підтверджує основний принцип української держави - захист прав людини», - підкреслила вона [1, 56].

У радянській науці кримінального й кримінально-виконавчого права проблема довічного позбавлення волі не лише не розглядалася, а й не ставилася. Прийнято було вважати, що позбавлення волі, на відміну від капіталістичних країн, у Радянському Союзі не може бути довічним або безстроковим [2, 114]. Так радянський пенітенціарист М. Шаргородський вважав, що внаслідок своєї виправної мети позбавлення волі за радянським кримінальним правом у принципі не може бути довічним [3, 150].

Відсутність довічного позбавлення волі в системі заходів покарання визнавалася характерною ознакою радянського соціалістичного права в порівнянні з буржуазним кримінальним законодавством. Загалом радянська кримінально-правова доктрина відносилася до довічного позбавлення волі різко негативно, вважаючи його «низменним» або навіть «изуверским». Аналогічні оцінки висловлювалися й у пенітенціарній науці [3, 155]. Лише наприкінці 80-х років до довічного позбавлення волі стали звертатися автори окремих публікацій, переважно журналісти, адвокати та правознавці в контексті дискусій про можливість скасування смертної кари.

Навіть на початку 90-х років ХХ ст. ідея довічного позбавлення волі не сприймалася в кримінально-правовій та кримінально-виконавчій науці. І. Капець вважав довічне позбавлення волі аморальним і негуманним навіть як альтернатива смертній карі [4, 155]. А. Малько також дотримувався думки, згідно з якою до пропозиції про введення довічного позбавлення волі як альтернативи смертній карі слід підходити обережно [5, 73-79]. А. Наумов допускав можливість застосування довічного позбавлення волі в порядку помилування, зазначаючи, що наші постсоціалістичні пенітенціарні установи для цього не підходять. П. Пономарьов і С. Максимов вважали, що введення довічного позбавлення волі дозволить розширити можливості реалізації принципу диференціації та індивідуалізації покарання та забезпечити найбільш ефективне досягнення мети загального та спеціального попередження [6, 6-9].

Довічне позбавлення волі як найтяжчий вид покарання з'явилося у вітчизняному законодавстві у 2001 р. з прийняттям нового КК, де цей вид покарання вперше передбачено як самостійний вид покарання (ст. 64). Згідно з КК довічне позбавлення волі встановлюється за вчинення особою особливо тяжких злочинів і застосовується лише у випадках, спеціально передбачених Кодексом, якщо суд не вважає за можливе застосувати позбавлення волі на певний строк [6, 9]. Цей правовий інститут поєднує дві позиції: державну (юридичну, догматичну) і суспільну (правову свідомість населення). Довічне позбавлення волі передбачене в 11 санкціях статей Особливої частини КК як альтернативна міра нарівні з позбавленням волі на певний строк - від 10 до 15 років (ст. 112 - посягання на життя державного чи громадського діяча; ч. 2 ст. 115 - умисне вбивство; ч. 3 ст. 258 - терористичний акт; ст. 348 - посягання на життя працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця; ст. 379 - посягання на життя судді, народного засідателя чи присяжного у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя; ст. 400 - посягання на життя захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги; ч. 4 ст. 404 - опір начальникові або примушування його до порушення службових обов'язків; ч. 2 ст. 438 - порушення законів і звичаїв ведення війни; ч. 2 ст. 439 - застосування зброї масового знищення; ч. 1 ст. 442 - геноцид; ст. 443 - посягання на життя представника іноземної держави).

Введення довічного позбавлення волі до системи кримінальних покарань відображає певні тенденції в розвитку кримінальної політики держави на сучасному етапі, у формуванні яких повинні враховуватися стан злочинності, її динаміка та структура, що характеризуються в останні роки інтенсивним зростанням кількості тяжких і особливо тяжких злочинів насильницького, корисливо-насильницького та корисливого характеру. Кримінологічна ситуація стимулює прийняття жорстких заходів, спрямованих на боротьбу із злочинністю, також у кримінальному законодавстві. Одним з таких заходів є суттєве збільшення в новому КК строків позбавлення волі. Введення довічного позбавлення волі є логічним завершенням змін у строках даного виду покарання.

Довічне позбавлення волі широко застосовується практично в усіх країнах світу. У Західній Європі воно стало реальною і єдиною альтернативою смертній карі. Внаслідок національних особливостей кожна держава світу виробила свою законодавчу базу й систему організації цього виду покарання. У багатьох країнах довічне позбавлення волі автоматично призначається особам, визнаним винним у скоєнні умисного вбивства. Довічне позбавлення волі є також максимальним покаранням за ряд інших злочинів, у тому числі невмисне вбивство, озброєний грабіж, нанесення тяжких тілесних ушкоджень, підпал, звалтування, викрадення людей.

В Україні довічне позбавлення волі уперше було введено законом України від 22 лютого 2000 р. "Про внесення змін до Кримінального, кримінально-процесуального та виправно-трудового кодексів України", яким кримінальний кодекс було доповнено статтею 25-2 і одночасно скасовано смертну кару, яка 29 грудня 1999 р. була визнана Конституційним Судом України неконституційною [7, с.16-21].

Отже, альтернативою, яка була віднайдена 5 квітня 2001 р., коли Верховна Рада прийняла новий Кримінальний кодекс України, стало довічне позбавлення волі. ККУ встановив, що довічне позбавлення волі не застосовується до осіб до 18 років, до осіб старше 65 років і до жінок, які вчинили злочин, будучи вагітними.

Сьогодні ми можемо зробити висновок, що довічне позбавлення волі раціонально вплинуло на динаміку злочинності. З урахуванням відсоткового співвідношення до кількості осіб, яким було призначено цей вид покарання, можна стверджувати, що кількість злочинів, за які суд призначає довічне позбавлення волі, значно збільшилась, а це, у свою чергу, вказує на досить неприємний факт - довічне позбавлення волі не відображає ступінь тяжкості суспільно неприємних діянь, що кваліфікуються кримінальним законодавством як злочин. Отже, довічне позбавлення волі не мо-

же бути механізмом стримування в процесі регулювання суспільних відносин шляхом недопущення злочинної поведінки з боку індивіда. Яскравим прикладом є те, що за умисні вбивства у 2002 р. до довічного позбавлення волі було засуджено 150 осіб, а за тяжкі та особливо тяжкі злочини - 155 осіб (і це тільки за вироками, що набрали законної сили) [8, с.155].

Таким чином, довічне позбавлення волі не вирішує питання злочинності, більш того – у деякій мірі навіть сприяє їй, що, у свою чергу, породжує для України нову проблему утримання в'язнів.

Література

1. Мельничук В. Найвищий прояв гуманізму або чи є довічне позбавлення волі належним еквівалентом смертній карі // Юридичний журнал. [Текст] / В. Мельничук — К., 2005.—№ 6., ст. 82.
2. Гинцбург В.Г., Тарасов П.А. Прокурорский надзор за исполнением приговора. [Текст] / В.Г. Гинцбург, П.А. Тарасов - М., 1957. - 114 с.
3. Шаргородский М.Д. Наказание, его цели и эффективность. [Текст] / М.Д. Шаргородский - Л., 1973, 169 с.
4. Карпец И.И. Уголовное право и этика. [Текст] / И.И. Карпец - М., 1985. - 255 с.
5. Малько А.В. Смертная казнь как правовое ограничение // Гос-во и право. [Текст] / А.В. Малько - М., 1991. - № 1. - С. 73-79.
6. Пономарев П., Максимов С. Проблемы уголовно-правового регулирования пожизненного лишения свободы // Законность. [Текст] / П. Пономарев, С. Максимов - М., 1993. - № 4. - С. 6-9.
7. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 24, 58, 59, 60, 93, 1901 Кримінального кодексу України в частині, що передбачає смертну кару як вид покарання (справа про смертну кару) / 7 Вісник Конституційного Суду України. - 2000. - №1. - С. 16-21.
8. Фролов О.І. Кримінологічна характеристика осіб засуджених до довічного позбавлення волі // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. [Текст] / О.І. Фролов - К., 2002.—№ 3, ст. 170.

Любчик В.Б. ІНФОРМАЦІЙНА СКЛАДОВА ЗАПОБІГАННЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ КОРИСЛИВО- НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗЛОЧИНІВ.....	85
Макота А. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВСТАНОВЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КАРТЕЛЬНІ ЗМОВИ.....	86
Марговицька О.В. ПРОЦЕСУАЛЬНІ АСПЕКТИ ПРИЗНАЧЕННЯ АДВОКАТА ЗГІДНО ПОЛОЖЕНЬ ЧИННОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ.....	87
Марценішін Д.М. ОСНОВНІ ЗАХОДИ З ПРОФІЛАКТИКИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДЕФОРМАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ОВС.....	89
Матросова Я.О. ЩОДО ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКИ ЄС У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОДУК- ЦІЇ.....	90
Мегец Д.М. ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОТЕРПІЛОГО ВІД НАСИЛЬНИЦЬКИХ ПРАВОПО- РУШЕНЬ.....	92
Мінакова М.В. СУДОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ.....	93
Московченко Д.О. СМЕРТНА КАРА “ЗА” І “ПРОТИ”.....	95
Московченко Д.О. СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВА ПОТРЕБА ДОВІЧНОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ В УКРАЇНІ.....	96
Мошак О.В. ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО РЕФЕРЕНДУМУ В УКРАЇНІ: ДО ПИТАННЯ ВІДПОВІДНОСТІ ПРИНЦИПАМ РАДИ ЄВРОПИ.....	98
Мошану Г. ОСНОВНІ НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОВС ЩОДО ПОПЕРЕДЖЕННЯ НАСИЛЬСТВА В СІМ’І.....	99
Овакімян М. РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВ ГРОМАДЯН В АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ.....	100
Овакімян М. РЕФОРМУВАННЯ МЛЦЦІ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ ТА ПРАВОПОРЯДКУ В УКРАЇНІ.....	102
Онч О. ОБ’ЄКТИ ПРИВАТИЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО МАЙНА В УКРАЇНІ.....	103
Осадча К.С. СУТНІСТЬ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.....	104
Панімаш Е.Г. СИСТЕМА ВІДОМЧОЇ ОСВІТИ, ЇЇ СТАНОВЛЕННЯ ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ.....	106
Панькевич О.О. ТИПОЛОГІЯ КОНФЛІКТІВ.....	107
Пахомов І СТРАТЕГІЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ ЯК СКЛАДОВА ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІ- ТИКИ У СФЕРІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	108
Петросян Г.А. ОСОБЛИВОСТІ ДЕПОЗИТНИХ ОПЕРАЦІЙ.....	110
Примачук Я. ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ.....	111
Проданчук І.В. ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ ЗА НОТАРІАЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В УКРАЇНІ.....	112
Рикін П.О. ГАБІТОЛОГІЯ: ОЗНАКИ ЗОВНІШНОСТІ ЛЮДИНИ У СУЧАСНІЙ КРИМІНАЛІСТИЦІ.....	113